



Anders Pettersson och Musicaliska Sällskapet

En tillbakablick på 1800-talet
sedd från Carlskronas horisont.



En liten skrift tillägnad Randelsällskapet i Karlskrona år 2007
av
Leif Karlsson



Revidering och
utökning 2014

Omslagssida: Överst: Andreas Randel. Före sin musikaliska karriär lystrade han till sitt dopnamn, Anders Pettersson.

Underst: En utsmyckning med Orphei Lyra som fanns på handlingen som var bevis på medlemskap i Musicaliska Sällskapet under dess första år.

Det är lite osäkert när Israel Nordvall råkade få höra de två gossarna sitta där på en trappa i närheten av hans bostad. Han märkte emellertid strax att de var musikaliska där de spelade på sina fioler.

Jag är nog böjd anse att detta skedde redan på hösten 1815. Den ene av gossarna var **Anders Pettersson**, född i Ramdala socken 6 okt. 1806. Den andre gossens senare öden vet jag inte så mycket om. Han kom från Jämsjö, antog senare efternamnet Jändel och kom att bli handelsman i staden. Förhoppningsvis kom han allt framgent att spela fiol på fritiden.

Nu är det så att Nordvall tog initiativ att bilda Musicaliska Sällskapet i Carlskrona 6 nov. 1815. Genast i samband därmed såg han till att inom sällskapet bilda ett, som det benämns, "institut" för musikundervisning.

Man kan väl tänka sig att Israel Nordvall var på ett särdeles gott humör vid denna tid. Han skulle få tillökning i familjen. Det blev en son som föddes 27 nov. och fick namnet Anders Herman. Så småningom blev denne son löjtnant vid marinregementet i staden.

Redan på hösten år 1816 fick institutets musikelever vitsord på hur flitiga de varit. Enligt sällskapets stadgar bör då undervisning ha pågått under sommarhalvåret.

För **Anders Pettersson** som redan från början fanns bland eleverna där hette det i utlåtandet:

"Anders Pettersson har såväl med sin violin som sina vackra studier och sitt beskedliga uppförande skaffat sig all rätt till sällskapets fortfarande omvårdnad. Vid detta tillfälle anser Sällskapet även för en plikt att hemlära dess tacksamhet för den omsorg hans nuvarande lärare herr magister Arrhéén använder vid hans undervisning i språk och vetenskaper, varigenom Sällskapet hoppas att i framtid i honom få se en nyttig och god människa".

Det skulle senare visa sig att dessa förhoppningar kom att infrias med råge.

Där fanns vid detta tillfälle ca 25 elever och överlag fick de då goda vitsord även om man mellan raderna kan misstänka att

det var viktigt att upprätthålla intresset bland dem och det gällde även att deras föräldrar som i flera fall tillhörde samhällets stöttepelare skulle känna sig hedrade. Alla var gossar och ynglingar men något formellt förbud för flickor har icke gått att finna i statuterna. Det var såväl blåsinstrument som stråkinstrument som det undervisades i. Flickor spelade ofta piano och ett sådant brukade finnas i välbärgade hem där de kunde lära sig spela på sitt håll.

Åtskilliga elever hade föräldrar som hade en viss status i samhället. Känd är ju galjonsbildhuggaren Johan Törnström. Hans son Emanuel T. fick undervisning på fagott. Han och föräldrarna bodde i nordöstra hörnet av korsningen Teatergatan/Baggesgatan på Västerudd (nu platsen för karlskronavarvets skrovhall). Även denne Emanuel blev bildhuggare under sitt korta liv 1797-1833 och är som detta representerad på Karlskrona Maritimmuseum med i varje fall 2 galjonsbilder.

Anders Pettersson kom från en fattig torparefamilj och detta tog de styrande i sällskapet hänsyn till. (Jfr §16 enl. nedan) Det skrevs t.ex. i protokollet att "gossen **Anders**" betraktades som sällskapets eget barn. Därav följde en hel del omvårdnad och ekonomisk hjälp för eleven som visade sig vara en musikalisk talang.

Redan som liten gosse hade han i sitt hem kommit i kontakt med en spelman från trakten som fångade hans intresse. Av denne erhöll han sin första fiol på vilken han lärde sig spela folklåtar som t. ex. hans äldre syster trallade och sjöng.

Ja, det blev sedan violinen som kom att följa honom genom livet, detta instrument som litet senare under 1800-talets väckelsevåg i bygderna ofta betraktades som djävulens instrument och som man uppmanade att bränna upp. Den bygd där han kom ifrån var Ramdala sockens norra utmarker, närmare preciserat Stockebromåla i närheten av Sälleryd.

Man ser i handlingarna att man använde inte gärna ordet "amatorer" men i stället uttrycket Musikälskare och direktionen i sällskapet höll sin fana högt och det med all rätt i den tidens samhälle.

Vissa tecken tyder på att ledningen i Musicaliska sällskapet nog fick lägga på ett extra kol för att klara stråkelevernas undervisning.

Utom Israel Nordvall som kunde piano och orgel fanns Johan Herman Mankell bland lärarna. Han tillhörde en musikersläkt som ursprungligen kom från Tyskland. Från att i ett tidigare skede varit verksam i Danmark (Sönderjylland) blev han så musikdir. för musikkåren vid Flottan i Karlskrona. Klarinett och piano vet vi bevisligen att han trakterade. Med denna nära kontakt med militärmusiker bland lärarna kunde nog blåsmusiken lätt bli lite favoriserad i detta ideella sällskap. Flera elever fick emellertid lektioner på violin där. Vem som undervisade **Anders** i violin verkar oklart men vissa militärmusiker har ju även kunnat traktera stråkinstrument. Jag misstänker att musikdir. Mankell hade vissa kunskaper däri och han var också Anders vårdnadshavare sista tiden före resan mot Finspång.

Sålunda kan man se vilka instrument musiksällskapet i sin begynnelse blev ägare av:

År 1816	1st ContraBas	60.--.--
	1 Flygel FortePiano	300.--.--
	1 Triangel	1.--.--
	1 Valthorn	20.--.--
	<u>Värde R. Banco</u>	<u>381.--.--</u>

År 1818 hade sällskapet blivit ägare av några fler instrument. Instrumentariet var då sålunda:

1st ContraBas	60.--.--
1 Flygel FortePiano	300.--.--
1 Triangel	1.--.--
1 D:o	1.--.--
1 Valdthorn	20.--.--
2:ne st DresdnerOboer	26.32.--
1st Trompett med tillsatser	20.--.--
1st Berliner C o D Clarinette	16.32.--
1st Svensk C Clarinette	
mindre god	5.16.--
<u>Värde R. Banco</u>	<u>450.16.--</u>

Mycket litteratur, partitur och andra musikalier inköptes också under denna tid och det handlade då om symfonier, kammar-musik o. s.v.

Under år 1818 inhandlades också Violinskolan av den franske violinisten Pierre Rode. Ur denna skola kom sedan **Anders** att framföra en etyd i juli 1819 inför det kungliga sällskapet som då var på besök i staden. Det var ju då som ofta har påpekats som hovmarskalken Gerard De Geer blev väldigt imponerad av gossens talang.

Nu var det väl inte helt en slump att Gerard De Geer var med vid detta tillfälle. Redan 2 år dessförinnan, alltså 1817 gjorde Musicaliska Sällskapet reklam för sin verksamhet, bl. a. genom att inbjuda som medlemmar både från när och fjärran musik-älskande personer till verksamheten. Somliga inbjöds även som arbetande medlemmar fast man knappast kunde räkna med att de kunde komma att besöka staden i första taget.

På detta sätt blev hovmarskalken Gerard De Geer med sin fru friherrinnan Henriette Charlotta medlemmar i Musicaliska Sällskapet i aug. 1817.

Inom släkten De Geer drevs järnbruket i Finspång 1641-1848. Där var framför allt kanontillverkning men man hade även stora markinnehav. Finspång var då i viss mån en föregångare till våra dagars Bofors när det gäller kanontillverkning.

Just Gerard De Geer har för eftervärlden blivit känd för en viss slösaktighet. Som en mecenat är han känd för att ekonomiskt ha stöttat både konstnärer och musiker.

Brevet från De Geer vid utmärkelsen är ganska representativt i sammanhanget och löd som följer:

"Å min Hustrus och egna vägnar får jag den äran aflägga våra tacksägelser för den Heder Musicaliska Sällskapet i Carlsclrona visat oss, därigenom att vi blifvit valda till ledamöter i detta Sällskap; tillika får jag försäkra om vår Beredvillighet att vara Sällskapet till någon nytta, när vi det på något sätt kunna.

Decorations-Afgiften 4 R. Banco sändes ...

Med fullkomligaste Högaktning framhärdar

Gerard De Géer "

Brevet är från 9 Aug. 1817.

"Decorationen" som de invalda medlemmarna alltså fick bestod av vad vi i dag närmast kallar ett märke med Orphei lyra att sätta i knapphålet. (se § 19 i sällskapets regler). Det förde med sig en del kostnader att framställa dessa "lyror" som tillverkades av juveleraren Carl Abraham Neuendorff. Han hade sin verksamhet där nu adressen är Skepparegatan 39 och han tillhörde en tysk släkt.

Det var alltså ca 2 år därefter De Geer var i Karlskrona tillsammans med Carl XIV Johan och kronprins Oscar (blivande Oscar I).

Det besöket utmynnade då i att De Geer kom att bekosta vidare utbildning för **Anders Pettersson** som då fick anträda resan till Finspång, senare Paris och den stora musikvärlden.

För att sätta in Israel Nordvall, denne **Anders'** första stöd och välgörare på musikens väg i sitt sammanhang vill jag förklara några fakta:

I. Nordvall, var född i Linköping 26/5 1787 och prästson. Så genomgick han studier i Uppsala där han avlade juristexamen år 1808. Han kom så till Karlskrona 1809 och blev då resten av livet karlskronabo. I sitt yrke var han sedan anställd vid flottans krigsrätt som amiralitetsauditör (en juristbefattning). I vissa skrivelser titulerades han ibland "lagman", men det var alltså i det militära sammanhanget. Det har framkommit att i denna funktion hände det emellanåt att Nordvall kom att handlägga ärenden i samband med den dåvarande Sjöartillerikårens musikverksamhet. Detta gjorde att han där fick personkontakter som var till nytta när han skapat sitt ideella musiksällskap.

Byggnaden där han arbetade finns fortfarande kvar strax söder om flottans gymnastikhall vid Amiralitetstorget. Ägande en viss finhet i umgängessättet upptogs han i societeten och blev där tongivande. Han var också en musikvän och framstående klaver- och orgelspelare. Så tog han alltså initiativ att bilda Musica-liska sällskapet i Karlskrona som kom till 6 nov. 1815.

Israel Nordvall avled 11 okt. 1857. Hans släkt härstammade från Tyskland.

Hans son Anders Herman N. (27nov.1815 - 6nov.1852) som jag ovan nämnt är begravd i sydvästra hörnet av Trefaldighetskyr-

kans kyrkogård. Frågan är om inte Israel Nordvall själv är begravd där också intill vid en gravsten med endast en G-klav och några noter inristade.

När Israel Nordvall och hans kompanjoner bildade sitt sällskap gick de mycket noggrant tillväga och stadgar (Reglor) trycktes år 1817 i "Kongl. Amiralitets-Boktryckeriet, hos Majoren och Riddaren C. F. Svinhufvud" :

Allmänna Reglor, antagne till efterlefnad i Musicaliska Sällskapet i Carlskrona

§ 1.

Som vid inrättandet af **Musicaliska Sällskapet** i Carlskrona den 6 November 1815, Tretton Musik-Älskare förenat sig och derefter på ett verksamt och kraftigt sätt bidragit till Sällskapets vidmakthållande och förkofran; så skola ock desse utgöra Classen af Röstägande Ledamöter, med rättighet att öfverlägga och besluta om alla Sällskapets angelägenheter, utan undantag.

§ 2

I denna Class väljes alltid, den 1 April hvarje år, en Styrelse eller Direction af 3:ne personer jemte en Secreterare, hvilka ett års tid utöfva sine befattningar, eller längre om de derefter ske-ende Valen så utfalla och den valde, som efter ett års tjensteutöfning bör befrias för det kommande året, samtycker att med dess function fortfara.

§ 3

Desse Val ske med slutne Sedlar, och böra minst Sju Ledamöter dervid vara närvarande; men om ett jemnt antal härutöfver tillstädeskommer, böra Valen uppskjutas tills Nio, Ellofva eller Tretton Ledamöter sig infinna.

§ 4

Förste Directeuren tillkommer, att handhafva ordning inom Sällskapet, tillse och befordra efterlefnad så väl af Sällskapets allmänna som enskilda Stadgar, vidtaga medel till vinnande af de beqvämligheter, som i hvarjehanda fall kunna erfordras, och får benämning af Ordnings-Directeur.

§ 5

Andre Directeuren äger styrelsen i Musicaliskt afseende ensam sig uppdragen, har under sin vård Sällskapets Instrumenter, Musicalier och Bibliothek, jemte hvarjehanda andre Effecter, och förvaltar denna funktion efter de särskilte Statuter, som redan äro beslutne eller framdeles besluta kunna, och kallas vanligen Musik-Directeur.

§ 6

Tredje Directeuren åligger den Economiska befattningen, emot tagning, förvaltning af och redovisning för de kontante Medel som under hvad namn som helst kunna till Sällskapets förmån inflyta, uppköp af hvarjehanda förnödenheter, samt

deras förvarande och utlemnande, m m som nu är, eller i en framtid kan varda stadgad; och kallas denne inom Sällskapet Casse-Directeur.

§ 7

Secreteraren förer Protokoll i Sällskapets alla sammankomster, då sådant erfordras, besörjer alla Expeditioners författande, utskrifning och afsändning; förvarar i Archivet Sällskapets Stadgar, Protocoller och Handlingar, samt åligger afslutandet af Sällskapets Hufvud-Bok för Hvarje år, i enlighet med Protocollerne, Musik-Directeurens Inventarium och Cassa-Directeurens Redogörelse.

§ 8

Directionen och Secreteraren träder tillsammans så ofta omständigheterna det fordra, och böra jemväl i alla viktigare mål de öfrige Röstägande Ledamöterna kallas och tillstädeskomma.

§ 9

Alla utom Röstägande Ledamöterna i Staden boende MusikÄlskare, som af ett eller annat skäl komma under namn af Arbetande Ledamöter, anmälas af någon Röstägande Ledamot i Directionen, och förses efter antagningen med vederbörlige Kallelsebref.

§ 10

Till intagande i Classen af arbetande Ledamöter ifrån Främmande Orter, anmälas ock af någon Röstägande Ledamot, sådane Musik-Älskare här i Riket, som för sine Musicaliske Talanger gjort sig berättigade till Sällskapets aktning, och antingen äro personligen eller genom ryktet kände.

§ 11

Heders-Ledamöter anmälas och kallas på sätt nästföregående 2:ne §§. innehålla.

§ 12

Sällskapets Högtidsdag, firas den 8 September hvarje år, till åminnelse af den dag, då Kongl. Musicaliska Akademien i Sverige instiftades, och afgifver Secreteraren då berättelse öfver hvad det förflutne året inom Sällskapet blifvit tillgjordt.

§ 13

I slutet af April månad utväljas årligen 3:ne Revisorer ibland Röstägande Ledamöterna, som granska Protocollerne, Inventarier och Redogörelsen för det förflutna året, och bör inom samma månads utgång Hufvudboken af Secreteraren vara afslutad.

§ 14

I Maj månad hvarje år börjas Musicaliska Sällskapets enskilda öfningar och undervisningen för de antagne Eleverne, denna sednare på sätt det nu under arbete varande Reglemente för Sällskapets Institut kommer att innehålla; och upphöra de med utgången af Augusti månad.

§ 15

Deremot ifrån October månads början till Martii månads slut, samlas Sällskapet allmänt en dag i veckan, då, utom arbetande Ledamöterna, ett visst antal åhörande Personer efter föregången Ballottering med Hvita och Svarta kulor emot en bestämd årlig afgift, jemte Resander vinna inträde.

§ 16

Sällskapets Inkomster användas efter Röstägande Ledamöternes Disposition till allt hvad för Sällskapet erfordras; till inköpande af Nya Musicalier och Instrumenter, anskaffande af Läroböcker så väl i de Theoretiska som Practiska grenarne af Tonkonsten, samt till betalande af undervisning i Musik och Sång för Sällskapets medellöse Elever, de mellantider Sällskapets Institut är tillslutit.

§ 17

Så snart någon af Röstägande Ledamöterna från orten aflyttar, aflider eller eljest afgår, anställes Val till dess efterträdare; hvarvid iakttages det särskilta Reglemente, som för denne Class af Ledamöter är antagit och fastställt.

§ 18

På Sällskapets Högtidsdag anställes årligen Examen med Eleverne, dervid desses Föräldrar eller Anhörige äga tillstådesvara, och bestämma Röstägande Ledamöterna då, huruvida någre af Eleverne hunnit göra de framsteg i Musik eller Sång att de förtjena flyttning till Classen af Arbetande Ledamöter.

§ 19

Heders och Arbetande Ledamöternes Decoration är en Orphei Lyra af Silfver med Devis: *Emollit mores, nec sinit esse feros*, hvilken bäres i hvitt Sidenband i knapphålet af Herrarne och en collier af Damerne vid alla tillfällen, då Sällskapet är samladt.

§ 20

Decorations-Afgiften Två R:d B:o bör af Arbetande Ledamöterna ifrån främmande orter inom en månad efter det Kallelsebrefvet och Decorationen blifvit dem tillstaldte, insändes under Couvert och Adress till Musicaliska Sällskapet.

§ 21

Heders-Ledamöterna erhålla Decorationen utan afgift, och hvar och en af desse, äfvensom Arbetande Ledamöterna från främmande orter, ett Exemplar af desse Reglor.

§ 22

Utom den i 20§ omnämnde, äger icke någon afgift för Arbetande Ledamöterna ifrån främmande orter rum.

§ 23

Directeurernes och Secreterarens functioner utmärkas med små lämpelige förgylde Insignier af Silfver att bäras i hvitt Sidenband omkring halsen.

§ 24

Sällskapets samtelige Elever bära ock vid alla sammankomster en liten Jeton af Silfver i ett smalt hvitt Sidenband.

§ 25

Som härvarande Ledamöter på ett hedrande sätt, med uppföring af egne utvalda förråd af Böcker, Musicalier och Instrumenter ökat Sällskapets samlingar; så kan det för Sällskapet icke blifva annat än en angenäm pligt att på det högsta förklara dess tacksamhet för dem, som framdeles skulle täckas lemna Sällskapet något vedermäle af deras nit, i Synnerhet för Sällskapets Institut på ett ställe, der vid Allmänna Scholorne Ungdom saknar, hvad den vid de fleste Läro-Verk i Riket äger, nemligen tillfälle till underbyggnad i den Musicaliska Vettenskapen.

§ 26

Hvad i Öfrigt redan särskilt är, eller framdeles i anledning af tillfällige omständigheter kan varda stadgadt, anses ock till efterlefnad lika gällande med desse Sällskapets nu antagne Allmänna Reglor.

På Musicaliska Sällskapets vägnar
Dess nuvarande Direction

C. KALLSTRÖM.
Ordnings Directeur, Medicine Doct. och Fält Läkare.

J. NORDWALL.
Musik Directeur och Amiralitets Auditeur.

Z. PISARSKY.
Casse Directeur och Amiralitets Inspector.
H. WOLTER.
Sällskapets Secreterare och Stads Mäklare

Öfrige Röstägande Ledamöter

M. WOLLIN.
Am:ts Capitain.

L. G. SILFVERSVÄRD.
Öfverste Lieutenant och Ridare af Kongl. Svärds Orden.

G. von BERGEN.
Capitain i Flottorne.

C. A. KIHLEGRÉN.
Krigs Commissarie.
A. ESSLUND.
Handlande.

C. A. HAGSTRÖM.
Amiralitets Revisor.
A. HALLÉN.
Handlande.

J. G. REHN.
Am:ts Kammariskrifv.
P. F. von HORN.
Amiralitets Lieutenant.

Det var alltså i detta sällskap som gossen **Anders** gjorde sitt intåg på arenan.

Det anordnades konserter av sällskapet och i dec. 1817 skrevs att man haft en *"Samling af omkring Tvåhundra personer med Musicaliska Sällskapets gifna Consert i Fredags Eftermiddag eller 25:e sista November"*. Härvid noterades så också om eleven **Anders Pettersson**: "- sedan han Exequerat en Violin-quartett af Pleyels 30:e opus och är denne yngling af Fattig härkomst, född på Landet o Blekinge Län och Ramdahla någre

mihl ifrån Staden, Son af Torparen Petter Andersson som för 3:ne år sedan genom Döden afgådt och är Modren boende på Landet, derstädes underhållen af Dess Måg. **Anders Pettersson** har, sedan början af senaste Maj månad såsom Elev - - nått sitt 11:e år; Ländande honom till väl försvarat beröm, att Han, utom att äga en utmärkt fallenhet för Musikalisk talang är även begåvad till Bokliga Wettenskaper”.

Beträffande den kvartett som enl. ovan **Anders** exekverade så framgår också mycket riktigt att noterna till Pleyels Op. 30 hade inhandlats av sällskapet för jämnt 2 Riksdaler Banko bland mycket annat.

Av allt att döma fick **Anders** en viss musikundervisning av Sällskapet redan sommaren 1816. I detta tidiga skede verkar det dock oklart om någon särskild vårdnadshavare utsetts för honom. År 1817 var det dock definitivt så som vi ser nedan.

Det heter i Musicaliska sällskapets kassabok att man betalade för ”vissa förnödenheter för gossen **Anders Pettersson**, såsom klädespersedlar, gossens skötsel, frukost och aftonspisning, husrum, tvätt och vård”. De ekonomiska utgifterna godkändes av styrelsen. Musikeleverna fick undervisning (enl. §14 ovan) under maj t.o.m. augusti men vi ser nedan att **Anders** fick hjälp och vård bekostat av sällskapet under årets månader även utöver denna tid.

En tid var en änka Lindström hans vårdnadshavare och denna funktion övertogs lite senare av musikdir. Johan Herman Mankell (Östra Prinsgatan 16). Säkerligen inflöt ekonomiskt stöd för gossen **Anders** som inte är redovisade i sällskapets räkenskaper men vi kan i alla fall notera en del av kostnaderna där på detta sätt:

Elven Anders Pettersson

Till Enckan Lindström	15/4 1817	för underhåll	2	-
Till do	30/2	” do	2	-
Sömmarelön för en skjorta			-	12
För Strängar särskildte gånger			3	18
Till Skräddaren Broome för kläders förfärdigande			1	24
För Skolagning	10/5	enl. quitto N 4	-	24
Till Enckan Lindström	13/5	för underhåll	3	-

För Skolagning	4/7	enl. quitto N 8	-	24
Till Enckan Lindström	16/7	för underhåll	3	36
För Skolagning	18/7	enl. quitto N 9	2	32
Till Enckan Lindström	31/7	för underhåll	2	03
Till do	16/8	för do	1	-
För Skolagning	17/9	enl. quitto N 13	1	40
Sylön för Kläder	1/11	enl Landers räkn N 14	1	16
Till Enckan Lindström	17/10	för underhåll	8	27
Summa:			34,	16 Rdr.Banco

Övrigt (år 1818):

Eleven Anders Pettersson

Följande hafva till Sällskapetets disposition aflämnat, och till satta

Conto lämpligen placeras:

Herr Kommerserr. von Sydow	12
Herr Capitainen Bogeman	30
	<u>42 Rdr Banco</u>

Eleven Anders Pettersson

Utbetalat för honom	18, 20
D:o	12,24

dec 1818	Magister Ahrén för gossen Anders (vanliga skolämnerna)	7. 34. - 6
12 Jan 1819	1 quint till Anders	-- .18. --
29 Jan 1819	Urmakaren () för Anders	- 3. --. --
27 Feb 1819	Lönroth () Reparation af Anders Pettersson Violin	-- 12. --
2 Mars 1819	Gossen Anders 1 quint	-- 18. --
6 April 1819	Lönroth för lagning af And. Petterssons Violin	-- 24. --

"Quint" enl. ovan eller kvint är ett äldre namn på E-strängen på violinen. De var ofta av sena vid den tiden som gjorde att de var känsliga att använda och lätt gick sönder. Därför nämns de också i räkenskaperna påfallande ofta.

Den 30 april 1819 meddelades och skrevs med långa meningar enl. den tidens sed:

"Beträffande Fader och Medellöse Gossen Anders Pettersson: Sällskapet har i några få år som eget Barn dragit försorg, och hvarmed Sällskapet vidare ärnar fortfara kan ej lämnas oanmält at omtankar för hans Underhåll på ett hedrande sätt ädelmodigt blifvit lättadt genom Musiksällskapetets gjorde understöd

och gåfvor, hvarföre Musiksällskapet så wäl å egne som å Gos-sens wägnar, högtideligen och med sann ärkänsla få betyga sin förbindelse och ödmjuka tacksamhet. – om detta Barn hy-ses det bästa hopp, ej endast i det han på ett utmärkt wis fort-far och tilltager i Musicaliskt afseende utan äfven i sitt upföran-de wisar anständighet och i sin Lärdom håg för moralité och gode Seder”.

Detta skrevs alltså 30 april 1819 och formuleringarna tyder starkt på att de utgick från Israel Nordvall. Man vågar nog utgå från att han redan från sitt barndomshem i Linköping med en fader som präst blev medveten om social hjälpverksamhet.

C. A. Kihlgren blev efter bara något år från sällskapets bildan-de ”Ordningsdirektör” och redan månaden efter att ovanstå-ende formuleringar kom till nämligen i maj 1819 kände han sig föranlåten att muntligen meddela inför styrelsen eleven **Anders Petterssons** ”försummelse att hålla sig hemma om aftnarne” hos sin vårdnadshavare herr Mankell. Det hade nämligen kom-mit klagomål då från musikdir. J. H. Mankell på detta.

Det noterades då, troligen på Nordvalls initiativ att ”besväret ej kunde göras något afseende hälst det ju stått i herr Mankells makt, att såsom gossens vårdare på lämpligt vis förekomma ett sådant oskick” - -.

Ja, det är ju så som gossar är mest och det inträffade får nog mest ses som ett sundhetstecken. **Anders** var ju närmare 13 år då och nyfiken på staden, en miljö som väl kändes spännande som kontrast mot hans födelseort norr om Ramdala.

Men det är klart, det kunde väl vara ganska mörkt och kusligt om aftnarna på stadens gator på den tiden. Det som fanns be-träffande belysning var en form av lyktor på glest uppsatta pålar på vissa gator. Bränslet kan ha varit olja eller karbid. Hur detta var organiserat med tändning o.s.v. fanns det ett beslut om i Magistraten år 1813. Det heter också att efter en bal, konsert eller annat gästabud kunde man se någon gammal båtsman med lykta i handen ledsaga gäster till sina hem.

I Sv.biografiskt lexikon från 1997 anges att **Anders P.** togs om-hand en tid av teaterdir. Fredrik Wilhelm Ståhlberg när han med sitt teatersällskap var på besök i Karlskrona. Uppgifterna därom verkar lite dunkla. Deras repertoar när de besökte staden verkar inte ha haft några egentliga musikaliska inslag som var fallet med vissa teatersällskap men gossen kan ju på något sätt ha fått hjälp av dem ändå så de uppgifterna får man nog lita på. De besökte staden under april-juni 1815, i sept.1816 och sept-nov.1817. Det förekom ett säger ett framförande i Karlskrona och då i juni 1815 då Ståhlberg lät anordna musik där lokala förmågor fick uppträda. Männe spelade **Anders** då, ännu ej 9 år fyllda. Ståhlberg avled 1819 och hans änka som också var skådespelerska drev teatersällskapet sedan ytterligare några år.

Men nu är vi framme i juli 1819 och det drar ihop sig för **Anders** att lämna Karlskrona för avfärd mot vidare studier.

Vid denna tid kom det kungliga sällskapet på besök i staden där alltså konst- musikmecenaten och hovmarskalken Gerard De Geer fanns med. De gjorde ett besök i Tyska kyrkan och det hette att "Kronprinsen (alltså blivande Oscar I) behagade i församlingens närvaro uppträda i Kyrkan och äfven passera kyrkogården". Vi ska kanske säga Heliga Trefaldighetskyrkan numera då tyska församlingen i Karlskrona upphörde år 1846. Det var då som man vid detta kungliga besök beslutade att gossen **Anders**, i första hand med ekonomisk hjälp av hovmarskalken G. De Geer skulle få resa till Finspång för vidare studier. (Ytterligare ett par år senare skulle han även få hjälp av blivande Oskar I som var en musicerande och musikälskande man.)

Denna händelse föranledde ett hastigt påkommet sammanträde i Musicaliska sällskapet. Det kom att bli avgörande för **Anders** levnadsöde. En intressant uppgift enl. nedan är att i detta tidiga skede lämnas en preliminär uppgift på att **Anders** efter ett års vistelse i Finspång skulle kunna komma tillbaka till Karlskrona och Musicaliska Sällskapet som sedan ytterligare under någon

tid skulle kunna ta vårdnaden om honom. Så blev det nu inte som vi vet.

Det skrevs då, och jag citerar protokollet där det står:

”

16 juli 1819. kl. 10 f.m

Närvarande:

Ordnings Directeuren

Musique Directeuren

Cassa Directeuren

Tit. Kallström

Wollin

Dagerman

Kihlgren

von Bergen

Hallén

1) Anmälte Tit. Nordvall, att Kammarherren Herr Baron De Geer på Finspång som nu är här i Staden, yttrat sig villja emot-taga Eleven **Anders Pettersson**, för att under Pastor Wennerbergs vård fortsätta sina påbyggda studier och Musique, samt till nästa vår återlämna honom till Sällskapet om så önskas hvilken offert med all tacksamhet bifölles, och hvarom Herr Baron De Geer genom bref från Directionen, med förklarande af-sigts förbindelse för en sådan godhet, skulle genast underrättas.

2) Beslöts att gossen **Anders** till sin nu snart förestående afresa, skulle equiperas med nya kängor och skor, 4 st. nya skjortor af linne och med hvad nödigt kan vara, och hvarom kassadirektören har att ombesörja”.

I förbifarten kan här tilläggas att kassadirektören (kassören skulle vi väl numera vilja säga) då var den trogne Zackarias Pisarsky. Han innehade denna befattning i Musicaliska sällskapet i många år. I sin yrkesroll var han anställd på samma avdelning i Amiralitetet som även Israel Nordvall tillhörde.

Detta var alltså inför resan till Finspång för vidare studier.

I sällskapetets kassabok kan man med anledning av detta se en notering och det står:

23 juli 1819	Anders Petterssons Equiperung:	22.43, - R.Banco.
"	Dito	2.34, - "

Det sista beträffande utgifter I denna sak som finns noterat är då **Anders** redan har avrest. Det verkar ospecificerat vad det avser, men det står 9 okt. 1819:

" - för gossen And. Pettersson, sluträkning: 19.36,-.R.Banco."

Om alltså Gerard De Geer med fru blev ledamöter i Musikaliska Sällskapet i aug. 1817 så konstaterar vi att de den 8 sept. 1819 även blev Hedersledamöter där. Orsaken till detta bör väl då vara att de stöttat verksamheten så som vi sett enligt ovanstående. - Så hade alltså gossen **Anders** lämnat staden. Han kom in i studier tillsammans med De Geers egna barn och en särskild musiklärare anställdes för honom. Det blev även en del undervisning i franska språket för honom vilket säkert kom väl till pass då han på kronprinsens bekostnad kom att studera violinspelning och komposition i Paris åren 1822-1828 för den tidens stora musikpersonligheter F. Baillot och L. Cherubini. Den italienske violinisten Viotti kom också att uppmuntra honom. Under den tiden hade han också bytt sitt namn till **Andreas Randel** efter sin hemsocken Ramdala under vilket han för eftervärlden är mera känd. Namndelen 'ram' syftar på det forndanska *rafn* som har betydelsen 'korp'. I kyrkligt sammanhang skrevs också Randala som är belagt från 1330-talet.

Hur man arbetade med orkester i Musikaliska sällskapet under de första åren och där förstås **Anders Pettersson** medverkade belyses lite av en plansch på tjock kartong som var upphängd på vägg. Spikhålet efter upphängningen är kvar (men spiken är förstås borta !). Den är handskriven och ser ut på följande sätt:

Reglor för Orchestren.

§.1

Alla Arbetande Ledamöter Associéer och Elever böra kl. 5 e.m. på klockslaget samlas uti lilla Rummet utanför stora Frimuraresalen, iordningställa sine Instrumenter och dermed begifva sig till salen och de platser som för hvar och en finnas utmärkta, samt iagttaga ordning och tystnad.

§.2

Klockan precis $\frac{1}{4}$ till 6 åligger derefter Sällskapetets Lärare att företaga Stämmning med en Pendel efter Stämmornes ordning, och efter samma stämmning röres icke något Instrument på försök, förrän början med Simfonien kl 6 på slaget företages. All preludering emellan Piecerne bortlägges helt och hållet och skulle strängarnes Ton hafva förändrat sig efter första stämmningen, hjälpes det under all möjelig tystnad.

§.3

Pukorne stämmes med Trompeterne alltid i Samlingsrummet före den ofvannämnde stämmningen med den öfriga Orchestren.

§.4

Sedan efter första Afdelningen af Musiken OrdningsDirecteuren lemnat underrättelse att Theserveringen är nära till slut, verkställas stämmningar på det förut anförda sättet.

§.5

Hvar och en, ehuru i visse piecer icke exequerande lemnar icke Orchestren så länge Musiken varar.

*Carlskrona den 8 October 1819.
Musicaliska Sällskapetets Direction*

Som denna plansch ter sig i dag skulle den nog framkalla en viss munterhet om den hängdes upp i ett övningsrum i dagens kommunala musikskola. Jag kan dock försäkra att dess regler är fullt befogade fortfarande om än med annat ordval.

Som en liten kuriositet bland det som nämns i kassaboken över huvud taget bland små timliga behov så ser man utgifter för te och socker men någon utgift för kaffe har inte påträffats.- Det är alltså helt klart att man gjorde en paus i orkesterövningarna då det serverades te. Ja, man insåg att lite samkväm behövdes för att lätta upp stämningen.

Källarmästaren Johan Georg Vougt som hade sin verksamhet där adressen lite senare kom att heta Landbrogatan 8 anlätades ganska mycket av sällskapet vilket framgår av kassaboken. Han var ägare där från 1806 och ända till 1846. Utom för måltider och samkväm användes lokalerna troligen delvis också för musikverksamheten. Detta var ungefär platsen där frimurarna före stadsbranden 17 juni 1790 haft sina sammankomster.

Året efter **Anders** avresa från staden, heter det i maj 1820 att sällskapet avflyttar från frimurarnas hus vid Drottninggatan. Troligen berodde detta på att där skedde en tillbyggnad åt norr då som sedan blev klar 1823. Annars hade sällskapet dittills huserat både i stenbyggnaden och en träbyggnad där. Kostnad för hyra av dessa lokaler ansågs för stora i varje fall. Vi ser då att källarmästaren Christoffer Harms som blivit ägare av Storkällaren redan år 1816 på Borgmästaregatan kom att anlitas i stället vilket framgår av räkenskaperna. C. Harms upplät sina rum och våningar till Musikaliska Sällskapets disposition. Man fick använda "övre och nedra botten utan minsta afgift eller ersättning då Loge eller Societeten inte wistas där". Vissa kostnader som dricka och förtäring o.s.v. kom förstås till. Det skrevs i protokollet 1820 att "Sällskapets Effekter och tillhörigheter förflyttas till Källarmästare Harms övre våning".

Under 1820-talet blev det sedan ett flertal evenemang. Det står t. ex. i handlingarna 1827: "Annandag Påsk som är den 16:e i denna månad ärnar Musikaliska Sällskapet uti nedre Salongen af källarmästaren Harms hus tillstålla Concert med Bal och Soupeé, hvartill Subscription med En Rd 8 Sk Banco för

personen erbjödes hvarom vidare underrättelse skall meddelas.

Det visade sig att ca 150 personer anmälde sig vid detta tillfälle.

Ett antal år senare kunde sällskapet dock använda Frimurarnas hus vid Drottninggatan igen till sina sammankomster.

En del små problem bortsett från att det blev för stora kostnader att använda frimurarnas lokaler fanns förstås. Den trogne kassören Z. Pisarsky ville år 1824 t. ex. att kapten Axel Wollin som spelade violin skulle betala för quintsträngar (E-strängar) vilka han erhållit. Wollin ansåg sig bara ha dem på prov. Detta föranledde en del skriftväxling och anklagelser.

- Detta blev kanske en liten avvikelse i sammanhanget - -.

En del av sällskapets senare öden har jag tidigare beskrivit i min skrift "Musikliv i Karlskrona under forna dagar". Den säljs i Blekinge museums butik men finns även på Karlskrona stadsbibliotek.

Som färdigutbildad musiker ser vi att **Andreas Randel** i varje fall år 1829, 1847 och 1850 besökte Karlskrona. Mera om detta kan vi även se längre fram

Han framträdde på en konsert i Tyska kyrkan 9 juli 1829 och kunde förstås då med en viss stolthet visa sina gamla vänner vad han lärt sig. Vid detta besök i Karlskrona får man nog anse att han träffar sin mor Elin Andersdotter för sista gången. Hon avled i Bredäng snart därefter, nämligen 30 okt. 1829.

Som nyutbildad när han kom till Hovkapellet fick **Randel** även kontakt med vad som så småningom utvecklades till Mazerska sällskapet. Johan Mazer som var en varm musikvän bedrev redan 1823 en intensiv kammarmusikverksamhet, bl. a. i sin sommarbostad på Djurgården. Där vet vi att **Randel** kom med och han var då t. ex. primarie 1829 i framförande av kvintetter av

Lindblad. Jag nämner detta för att det är utvecklande för en musiker och denna Randels verksamhet är inte mycket omnämnd i övrigt. – Genom Mazers testamente 1847 bildades detta sällskap i Stockholm 1849 och finns alltså kvar. Det var ju så att **Randel** genast efter sina studier blev anställd som violinist i Hovkapellet, 1838 andre konsertmästare och där 1861 förste konsertmästare. Sedan 1844 violinlärare och från 1859 även professor vid Musikaliska akademien där han var ledamot sedan 1837. Under flera år var han verksam som musikdirektör vid Andra livgrenadjärregementet och mellan åren 1853 till 1862 var han ledare för *Par Bricoles sångkör*.

När vi säger att han var anställd i Hovkapellet kan man tänka på att detta var inrymt i gamla operabyggnaden som fanns vid Gustav Adolfs torg 1792-1891. Nuvarande operahuset som ligger på samma plats invigdes 1898. "Kungl. Teatern", i dagl. tal "Operan" var under Randels tid och fram till 1891 organiserad med både talscen och operascen inom samma institution. Under det förhållandet förstår man att "*Värmlänningarne*" var synnerligen lämpat att spelas på Operan och detta sångspel har sedan premiären 27 mars 1846 uppförts där över 800 gånger. För den stora publiken har **Randel** blivit känd för att dels som kompositör och dels som arrangör ha gjort musiken till detta verk. Han har även gjort annan musik där man kan hitta en del guldskryn både instrumentalt och vokalt (sångspel, orkesterverk, konserter, kammarmusik, solosånger och kvartettsånger).

När *Värmlänningarne* alltså spelades första gången på Operan räknade man inte med att den skulle ha så stor succé. Upphovsmännen tillfrågades då hur de ville ha betalt och de erhöll vid detta tillfälle 75 riksdaler banko var. Då tiden sedan gick och uppförandena blev många framgår det att det ibland utgick en penningssumma till författaren Fredrik August Dahlgren eller en dotter till honom, Lotten Dahlgren. Medlemmar av släkten **Randel** ha dock ej hedrats med från det stora huset vid Gustav Adolfs torg utströmmande gratifikation. Denna uppgift enligt sonsonen Rolf Ane Randel (Sv. Dagbl. 1 april 1946). Denne

Ane, född 1879 i Karlskoga var en känd tidningsman och skriftställare och även uppmärksammas för sina kulturella kåserier.

Den 20 aug. 1847 spelade **Randel** sålunda ännu en gång i Karlskrona och även då i Tyska kyrkan. Dagen därpå gavs det en musiksoare i teaterhuset på Västerudd, alltså den teater som Gustaf III låtit inreda som fanns före det som nu brukar benämnas "Gamla Teatern". Vid det tillfället framträdde förutom **A. Randel** en sångerska, Wilhelmina Fundin (1819-1911) vars röst beskrevs som liknande Jenny Linds. Hon var en uppburen sångerska på Kungl. Teatern på sin tid. Den då 15-årige Ludvig Norman var då även med i sällskapet och en recensent skrev "Man kan säga att ynglingen är sammansatt av toner".

Vid denna tid var Johan Thomas Byström (överstelöjtn. och chef vid mekaniska dep. på Örlogsvarvet) ordf. i Musikaliska sällskapet. Han och **A. Randel** blev goda vänner och i Byströms gård som numera benämns "Thörnska gården" på Östra Köpmansgatan 21 blev **A. Randel** en gärna sedd gäst. Byggnaderna där utgör sedan några år tillbaka en av stadens lagskyddade gårdar för övrigt (Byggnadsminnesplakett har man dock underlåtit att uppsätta på platsen). J. T. Byström förklarade hänförd om sin vän **Andreas Randel** att "Ju mer man hör honom spela ju mer vill man höra".



Andreas Randel - -



- - med violin

Man vet att **Randel** inte glömde sina välgörare i Musikaliska sällskapet. Före sin ankomst till staden då i aug.1847 skrev han till Johan T. Byström i Carlskrona (då ordf. i Musicaliska sällskapet) om hur konserterandet kunde arrangeras. Emellertid erhöles inget svar från Byström på brevet. Troligt är att Byström då var hårt pressad som chef för mekaniska departementet på Örlogsvarvet. Det var en hektisk tid där då med utbyggnad av verkstäder, dockor m. m. Vidare arbetade han hårt med att översätta från tyska till svenska en biografi om Mozart (Ja, Byström var en mångsidig man). Då skrev **Randel** istället till Wilhelm von Lühmann som då var ledare för Kungl. Sjöartilleriets musiker "Flottans musikkår". Detta brev inför Randels karlskronaresa lyder som följer (avskrift av Daniel Fryklund).

Linköping d. 28:de Juli 1847.

*À tous les cœurs bien
nés, est la patrie chère.*

Käraste Broder !

För någon tid sedan, skrev jag till vännen Byström i Carlskrona ett bref, hvaruti jag underrättade honom att jag i sällskap med M:elle Fundin skulle emot slutet af nästa månad besöka Carlskrona, i afsigt att derstädes gifva en

Dramatisk-Musikalisk Representation. Som jag ej vet huruvida han erhållit mitt bref, tager jag mig friheten vända mig till dig med anhållan att du ville vara god i Din tidning på förhand omnämna ifrågavarande besök, som troligen kommer att inträffa omkring d. 20:e Augusti samt i öfrigt vidtaga förberedande åtgärder för tillstånd att begagna Theatern m. m. som du före företagets framgång anser nödigt. Scener ur Stradella, Lucie och Friskyttan komma att gifvas. En accompagnateur, den unge Norman, medföljer och vi behöfva således bara ett Instrument. Program och bestämd tid, då vi anlända skall du längre fram erhålla.

Käraste Broder ! Wid din välkända välvilja mot artister, beder jag dig göra hvad du kan och framförallt ej blifva ond på Din gamle vän.

A. Randel

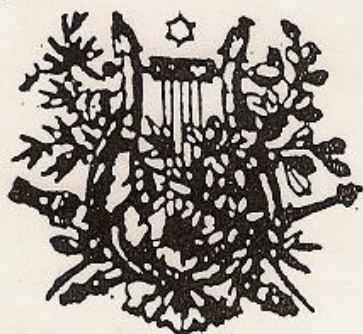
P. S. Hellsa vännerna i Carlskrona. Tillåter din tid så gif mig några rader till Svar på Linköping.

Anm: Uttrycket på franska i inledningen av brevet betyder fritt översatt: "För alla med hjärtat på rätta stället är fosterlandet kärt" och detta är ett motto som härstammar från ett uttryck av Voltaire. – Man slås även av de milda och vänliga formuleringar i brevet som var så typiska för **Randel**.

Han var, förutom anställd i Hovkapellet bl.a. musikdirektör vid Andra livgrenadjärregementet. Det bör ha varit i denna egenskap han befann sig i Linköping.

Det kan här också påpekas att den ovannämnde Johan T. Byström hade i egenskap av sin chefsroll på Örlogsvarvet bl. a. hand om uthyrning av teatern. Den låg nämligen inom militärt område.

Programmet i Tyska kyrkan blev som följer:



Med högvederbörligt tillstånd, gifva undertecknade Lördagen den 21 Augusti 1847, uti härvarande Tyska Kyrka

En stor

Vocal- och Instrumental-Concert,

hvarvid följande stycken komma att utföras:

- 1:o Concert för Violin af L. Spohr, "die Gesangscene", utföres af A. Randel.
- 2:o Aria ur Operan "Trollslöjten" (Nattens Drottning) af Mozart, sjunges af Wilhelmina Fundin.
- 3:o Concert för Pianoforte af Felix Mendelssohn-Bartholdy, utföres af Lud. Norman.
- 4:o Aria ur Operan "Den Stamma" af Auber, sjunges af Wilhelmina Fundin.
- 5:o a) Capriccio. b) Serenade för Violin, komp. och utföres af A. Randel.
- 6:o Svenska och Norrska Folkvisor, sjungas af Wilhelmina Fundin.

Biljetter a 32 sk. Bko, säljas å Frimurarekällaren samt vid ingången till Concerten, som börjas kl. 6 e. m.

Andreas Randel.

Wilh. Fundin.

Söndagen den 22 gifva undertecknade en Dramatisk Musikalisk Representation å Theatern. Anteckningslista finnes å Frimurare-Källaren.

A. Randel.

Wilh. Fundin.

Särskilt program från konserten på teatern dagen efter finns ingen uppgift på.

Efter konserterandet skrevs i Carlskrona Weckoblad en ganska utförlig redogörelse ur vilken vi saxa:

"Demoiselle Wilhelmina Fundin, denna anspråkslösa älskliga sångerska, lät höra sig här för första gången uti sångnummer af olika slag och nämna vi t. ex. Arian ur Trollflöjten (Nattens Drottning) och den af Lucie så finner man, att hon har utbildat sig i olika skolor och använder hvilken hon behagar. ... hennes föredrag, som har mycken likhet med Jenny Linds, gick till hjertat" ... o. s. v.

Om Ludvig Norman skrev man:

"Ludvig Norman, redan nu framstående Fortepianospelare, spelade en Consert af Mendelssohn Bartholdy och en Sonat af Beethoven. Norman är endast 15 år gammal, och man kan säga att ynglingen är sammansatt af toner" o. s. v.

Om **Andreas Randel** skrev man bl. a. :

"Han föraktar alldeles nutidens wanliga virtuoskram, håller sig till den solida goda skolan och tycker minst om att med konststycken wilja bedraga det resp. Publikum, hwarföre man också kan säkert antaga att ju mer man hör Randel, dess mer will man höra honom, hwilket icke är fallet med våra andra så kallade Virtuoser, hwilka endast för en gång väcka intresse för sig och göra derföre bäst uti hwad de göra att hals öfwer hufvud begifwa sig åter härifrån. Hwad angår Hr R. såsom Componist, så är hans förmåga erkänd och berömd af män med insigter och stort ryckte och det är således öfwerflödigt att wi yttra oss häröfwer."

Recensionen slutar med följande meddelande:

"I Måndags reste nämnde personer till Calmar för att der om Torsdag gifwa en Musikalisk-Dramatisk föreställning".

Beträffande det sålunda ovan redovisade programmet konstateras att **Randel** som ofta framförde egna kompositioner på sin violin även gav sig på större klassiska verk. Violinkonserten av Ludvig Spohr är ganska känd än i våra dagar för sin friska och schvungfulla stil och spelas emellanåt av dagens stora stjärnor. I teknisk svårighet kan den kanske

jämföras med Beethovens violinkonsert. L. Spohr levde 1784-1859 och var då alltså en modern tonsättare (och violin-virtuos).

Bland alla musiknotiser ur program och tidningar från äldre tid jag studerat har jag inte kunnat finna någon konsert med stråkkvartett i Carlskrona före år 1850 trots att många musiker i olika konstellationer då uppträtt i staden.

Jodå !. **Randel** kom med sina medmusikanter från Hovkapellet i juli månad 1850. De konserterade då i varje fall i Ronneby och Carlskrona. På det sättet verkar det vara en pionjärgärning som långt senare skulle följas av Kjellströmkvartetten.

De musiker som alltså kom var: A. Randel, E. d'Aubert, J. Meyer och Th. Sack.

Några ord om Randels medmusikanter:

Eduard d'Aubert (1813-73) Svensk violinist av tysk börd. Vad som här är värt att nämna är, att han var så god vän med Randel att Randel kom att tillägna honom sin stråkkvartett i G-dur och det står alltså på försättsbladet: *"Till vännen E. d'Aubert af Författaren"*. Vad som är ytterligare märkligt är, att då Randel lämnade konsertmästaretjänsten 1864 kom d'Aubert att uppehålla denna tjänst i 4 år. Vad hände sedan?. Jo, märkligt nog blev därefter den nämnde Jean Meyer konsertmästare så alla tre av dessa herrar blev 1:e konsertmästare i tur och ordning. De slutsatser man kan dra är förstås att det var inga dåliga musiker Randel hade med sig. Det är omvittnat att i Stockholm hade de varit verksamma i Mazerska sällskapet där det utövades kammarmusik. Detta hade alltså fallit i god jord vid sidan av det kanske lite tråliga arbetet på Operan. Om cellisten Theodor Sack finns några intressanta uppgifter ur ett musiklexikon från 1864 där det står: "Sack, Theodor Adolf Eduard. Grosshandlare i Stockholm; f. 1818; anställdes 1844 som violoncellist vid kongl. hofkapellet i Stockholm; tog afsked från tjänsten till följe af ett armbrott 1853; led. af Svenska musik.

akad.; gift med Hedda Berwald, dotter af hofkapellm. Johan Berwald; har gifvit egna concerter.” Något foto på Th. Sack har jag inte tillgängligt.



Andreas Randel (1806-1864), 1:violin
Blev anställd i Hovkapellet 1828
Fotograf:Okänd



Eduard d'Aubert (1813-1873), 2:violin
Blev anställd i Hovkapellet 1848
Fotograf:Okänd



Jean Meyer (1822-1893), Altviolin
Blev anställd i Hovkapellet 1848
i huvudsak som violinist.
Fotograf:Okänd



Johan Th. Byström:
fritidsmusiker och ordf. i
Musiksällskapet

15 juni 1850 annonserades i Carlskrona Weckoblad att Johan T. Byström hade översatt från tyska till svenska och låtit trycka första delarna av en Mozartbiografi. Detta var förstås intressant för Carlskronas musikvänner men de kunde sedan på sommaren när **Randel** kom med sin kvartett även lyssna till Mozarts musik. **Randel** blev en kär gäst hos J. Byström som vid denna tid bodde på det som nu heter Östra Köpmansgatan 21 (kulturbyggnad). (Översättningen av biografien i tre band blev helt färdig 1851)

Så lite närmare uppgifter om hur konserterandet gestaltade sig:

Ronneby brunnssalong där kvartetten konserterade Månd. 22 juli 1850 byggdes på 1840-talet och var belägen i närheten av själva brunnskällan. Byggnaden är nu sedan länge borta. (Gamla brunnshotellet tillkom först 1897 och brann ned vid eldsvåda 21 nov. 1959.)

Qvartett-Soiré
 gifves af undertecknad uti *Konneby*
Brunns-Salong Måndagen den 22 Juli.

PROGRAM.

- 1) Qvartett af A. Randel för 2 Violiner, Altviol och Violoncell a) Allegro, b) Scherzo, c) Andante, d) Finale, Allegro, utföres af undertecknade.
- 2) "Romance sans paroles" för Violin, komponerad och utföres af Meijer.
- 3) Variationer öfver Svenska Folksången för Violin-Qvartett af Onslow, utföras af undertecknade.
- 4) a) Adagio af Rode. b) "Fjellsången" af Randel, för Violin, utföras af Randel.
- 5) Qvartett af Mozart. a) Allegro, b) Andante, c) Menuetto, d) Finale, Allegro, utföres af undertecknade.
- 6) Variationer för Violin af de Beriot, utföras af d'Aubert.

Biljetter à 32 sk. B:ko äro att tillgå vid ingången till Soiréen, som börjas kl 5 e. m.

A. RANDEL E. D'AUBERT.
 J. MEIJER. TH. SACK.

Första Qvartett-Soiréen
i Carlskrona
 gifves Tisdagen d. 23 Juli i *Frimurare-*
Logens stora Salong.

Programmet som kvartetten gav i Ronneby tillkännagavs i Carlskrona Weckoblad Lörd. 20 juli 1850.

Vilken av Randels 3 kvartetter som utfördes framgår inte direkt av programmet, men enligt tempobeteckningarna bör det vara stråkkvartetten i G-dur som i Härnösands musiksällskap blev så omtyckt att man lät bekosta tryckning av den. Vilken Mozartkvartett som spelades är oklart.

Samtidigt framgick också när första konserten (Soiréen) i Carlskrona skulle äga rum.

CONCERT.
 Så vida ett tillräckligt antal subskribenter tecknar sig å den subskriptions-lista, som finnes att tillgå i Hr Hööks Bokhandel, ämna undertecknade i början af Juli månad i Carlskrona gifva 2:ne Konserter, å hvilka Viol-qvartetter, omvexlande med Solo-pjeser, komma att utföras.
A. Randel. E. d'Aubert. Meijer. T. Sack.

Bok-Annonser:
 Af trycket har i dag utkommit och säljes i C. R. Hööks Bokhandel å 32 sk. för subskribenter och 40 sk. för köpare:
Mozarts Lefnad,
 jemte
Öfversigt af Musikens allmänna Historia
 och
Analys af Mozarts förnämsta verk,
 af
 Alexander Oulibicheff.
 Hedersledamot af Philharmoniska Sällskapet i Petersburg.
 —
 Öfversättning
 af
 J. T. Byström.
 Första Delens 1:a häfte.

Första preliminära meddelandet om de kommande konserterna i Carlskrona kom i Carlskrona Weckoblad 15 juni 1850.

Samtidigt kom då också mycket lägligt upplysning om att Johan T. Byström fått färdigt översättningen till svenska på första delen av denna Mozartbiografi.

Randelkvartettens konserter i Carlskrona 1850:

Konsert i Frimurarsalongen Ti. 23 juli.

Konsert i Frimurarsalongen To. 25 juli.

Det var i frimurarnas byggnad vid Drottninggatan som **A. Randel** som ung gosse hade fått musikundervisning. Där, i Carlskrona Musiksällskaps "Institut för musikundervisning" hade han varit elev. Sedan dess hade stenbyggnaden där visserligen blivit tillbyggd men det blev säkert ett kärt återseende för honom. Nu var det som konsertmästare i Hovkapellet han fick uppleva sin barndoms tummelplats.

Första Quartett-Soiréen i Carlskrona

gifves Tisdagen d. 23 Juli i *Frimurare-
Logens stora Salong.*

PROGRAM:

- 1) Quartett (F-dur) för 2 Violiner, Alt-viol och Violoncell af Mozart. a) Allegro, b) Andante quasi Allegretto, c) Menuetto, d) Finale, Allegro, utföres af undertecknade.
- 2) Fantasi öfver themata ur "Linda di Chamounix" för Violin af Alard, utföres af d Aubert.
- 3) Variationer öfver Österrikiska Folksången för Quartett af Haydn, utföras af undertecknade.
- 4) Capriccio öfver Svenska Folkvisor för Violoncell af Romberg, utföres af Sack.
- 5) "Souvenir d'Amerique" för Violin af Vieuxtemps, utföres af Meijer.
- 6) Quartett (Ess-dur N:o 10) af Beethoven. a) Allegro, b) Adagio, c) Scherzo & Variationer.

Biljetter à 1 Rdr Bko äro att tillgå i Hr Hööks Bokhandel samt vid ingången till Soiréen, som börjas kl. half 7.

A. RANDEL. E. D'AUBERT.

J. MEIJER. TH. SACK.

Vi noterar att i förannonseringen benämns de verk som icke framförs med stråkkvartett som "Solo-pjeser", ett uttryck som i dag låter lite främmande.

C. R. Höök hade 1850 nyligen övertagit Hammarstrands bokhandel. Den var belägen på platsen där vi i dag har adressen Ronnebygatan 28. Det var alltså där man köpte biljetter till konserterna då **Randel** kom med sin kvartett.

Andra Quartett-Soiréen
i Carlskrona
 gifves Thorsdagen d. 25 Juli i *Frimurare-*
Logens stora Salong.

P R O G R A M.

- 1) Quartett (G-dur) af Haydn a) Allegro, b) Adagio, c) Menuetto, d) Finale, Allegro, utföres af undertecknade.
- 2) Variationer för Violin, komp. och utföres af Meijer.
- 3) a) Adagio af Kummer. b) "La Rose", Romance af Spohr, för Violoncell, utföres af Sack.
- 4) Variationer öfver Svenska Folksången för Violin-Quartett af Onslow, utföras af undertecknade.
- 5) Fantasi öfver Svenska Folkvisor för Violin, komp. och utföres af Randel.
- 6) Quartett (A-moll) af Mendelsöhn. a) Introduktion och Allegro, b) Andante, c) Intermezzo, d) Finale, Allegro Vivace, utföres af undertecknade.

Biljetter å 1 Rdr Bko äro att tillgå i Hr Hööks Bokhandel samt vid ingången till Soiréen, som börjar kl. half 7 eft. m

A. RANDEL. E. d'AUBERT.
 J. MEIJER. TH. SACK.

Man får väl säga att det var fullspäckade program i dessa tre konserter med hela kvartetter av Randel, Haydn, Mozart, Beethoven och Mendelssohn m. m.

Det saknas uppgift om recension eller publikantal. Troligt är väl att det fortfarande var som det även varit långt tidigare att den delen av befolkningen som hade rötter i Tyskland bevakade kulturbegivenheter bäst medan de mera genuina Kaulskroniterna länge var svårflörtade i detta avseende.

Prov på brevkorrespondens från Randel.

Ett brev från 1949:

Min bäste Herr Höjer !

Såsom en gammal vän till Herr Höjer, tager jag mig friheten teckna dessa rader i afsigt att bedja Herr Höjer icke illa upptaga att vännerna till den aflidna Suhne anmodat Herr Torssell att vid den förestående begrafningen i Catharina nästa Tisdag försätta orgelnisttjänsten. Jag behöfver endast nämna att Torssell var en af den aflidnes synnerliga vänner för att förklara anledningen till detta måhända mindre grannliga handlingssätt emot Herr Höjer, hvars musikaliska sinne och förmåga är så allmänt erkänt. Häremot önska och hoppas vi alla att Herr Höjer benäget ville biträda vid de chörer som komma att vid Suhnes begrafning sjungas.

Vännen Borgström som framlämnar detta bref torde vidare i ämnet få samtala vid Herr Höjer.

*Med högaktning tecknar
A. Randel*

*Stockholm d. 4 oct.
1849.*

Reflexioner över brevet:

J. Leonard Höijer hade 1842 blivit organist i Katarina kyrka i Stockholm. Han kom senare att verka som musikkritiker. Så var han även författare till ett musiklexikon som kom till 1864, ett mycket intressant tidsdokument och som säkert mer och mer kom att upptaga hans tid.

Vågar man mellan raderna i brevet dra den slutsatsen att Höijer inte var särskilt framstående som organist ?

Om Karl Torssell som kom att sättas in som organist vid den aktuella begravningen kan sägas en hel del:

Han var född 1808 i Närke, död i Stockholm 1872.

1825-1853 var han violoncellist och 1858-1862 kontrabasist i Hovkapellet, därefter pianolärare vid elevskolan och till 1872 sångrepetitor vid operan för vilken han lämnade musik till några dramer. Han blev organist i Tyska kyrkan 1827 och i Storkyrkan 1830 samt tjänstgjorde som violoncellärare i Musikaliska akad. 1856-57 där han blev ledamot 1843. Vidare talar lexikon om att han var virtuos på violin, kontrabas, piano m. flera instrument och anförde på 1830-talet ett amatörsällskap, alltså en märkvärdigt mångsidig musiker. En bidragande orsak till att Karl Torssell kunde medverka i så många sammanhang var förstås att operaorkestern spelade inte jämt då det på Kungl. Teatern under många år framfördes även rena talpjäser.

Det måste ha varit pinsamt för herr Höijer att ha blivit satt åt sidan som organist vid den aktuella begravningen i Katarina kyrka vilket framgår av brevet. Då Höijer själv annars var en god vän till Randel kan man som en god källa t. ex. använda Höijers musiklexikon där Randels verksamhet blev bra dokumenterad 1864.

Det finns på nätet: <http://runeberg.org/muslex/>

Ett brev från Andreas Randel 1857:

Min bäste Herr Rydqvist !

För vänskapsfulla skrifvelsen af den 16:e dennes får jag af-läggga min förbindligaste tacksägelse. Jag har ej förrän i går haft tid att språka med Herr Hirsch rörande Quartettens tryckning. Om jag begick en dumhet eller ej i det jag yppade författarens namn vet jag ej, men följden blef den att, då Hirsch erfor att jag ihopskrifvit Quartetten, förklarade sig genast böjd att ombestyrja tryckningen, ty skälet hvarföre han till Wimmercrantz uppgifvit att han icke före jul kunde åtaga sig densamma var det att han trodde författaren vara någon okänd af Hernösandsborna gynnad person. Hvad arkantalet angår, så skulle jag tro att hvarje stämman kommer att upptaga 2 ark, eller tillsammans alla fyra stämmorna 8 ark.

Jag behöver ej säga Herr Rydqvist hur smickrad jag finner mig af Musiköfningssällskapets deltagande att vilja bekosta tryckningen af mitt anspråkslösa Opus. Ett sådant anbud är lika så nytt i vårt land som det är hedrande å ömse sidor. För de vänner Herrar Sidner och Wimmercrantz som mest haft sina kläder i de - - - kan jag ej nog visa mig tacksam. Framför hjärtliga hellsningar till dem, äfvensom min vördnad för hela Musiköfningssällskapet. Några ord torde jag få utbedja mig innan jag aflemnar kvartett-manuskriptet till Hirsch.

Farväl för denna gången; Spektakeltimman är inne och för öfrigt är mycket brådska å färde. Förlåt slarvet beder

Tillgifne vännen

A. Randel

*Stockholm d. 27:e
November 1857*

Detta var alltså ett brev till musikdirektör C. F. Rydqvist, Hernösand.

Reflexioner över brevet:

År 1856 hade Randel gästade Hernösand med sin kvartett. Stråkkvartetten i G-dur som tydligen uppskattades där kom sedan att tryckas på det nämnda sällskapets bekostnad.

På kvartettens försättsblad anges även att verket tillägnades Randels gode vän i Hovkapellet och som han spelade mycket kvartett tillsammans med, nämligen Eduard d'Aubert.

C. F. Rydqvist avled 1876. Det fanns en skarpskytterörelse i Härnösandsområdet på 1860-talet och i tidningen Skarpskytten noterades att en nyligen bildad musikkår hade gjort stora framsteg under den nitiske anföraren C. G. Rydqvist. Han komponerade t. ex. "Härnösands skarpskyttmarsch". Härnösands Musiksällskap grundades 22 maj 1842, och det finns ännu år 2009. Det kallades i början "Sällskapet för musiköfningar" som framgår av brevet.

Anders Sidner var en centralgestalt i Härnösands musikliv, till yrket konsistorienotarie. Han var sällskapets grundare och dirigent 1842-1858. Därefter var den likaledes nämnde

musikdir. Claes Fredrik Rydqvist dirigent 1858-1861, sedan A. Sidner igen 1861-1864 och så C. F. Rydqvist åter igen 1864-1875.

Adolf Fredrik Wimmercrantz var rektor vid Hernösands Elementar-Läroverk, (lektor i latinska språket 1859 vid Hernösands gymnasium), Led. av Musik. Akademien. Han var född 1815 och var en bland de förnämsta stiftarna av Musikaliska konstföreningen, likaså en nitisk musikamatör. Wimmercrantz var ordf. i Härnösands musiksällskap 1858-1871. Abraham Hirsch var musikhandlare och musikförläggare i Stockholm, född där 1816. - Enligt musiklexikon från 1864 heter det: "Från hans officin hafva utgått öfver 1260 arbeten. Hirsch öfver tog på 1830-talet Östergrenska musikhandeln, den äldsta i Stockholm, och har med denna sin handel förenat ett musiklånebibliotek. Hans förtjenster om värdefulla musikalsters spridning inom fäderneslandet, hafva tillvunnit honom ledamotsdiplomet från Musikaliska akademien."

Resultatet av det hela blev så att av Andreas Randels 3 stråkkvartetter kom den i G-dur att tryckas 1858 på Härnösands Musiksällskaps bekostnad.

"Ett anspråkslöst opus" – Jag vill väl inte riktigt hålla med Randel där. Det är en helt komplett stråkkvartett i fyra satser. I slutet av brevet skrev Randel "Spektakeltimmen är inne". Man får väl därav dra slutsatsen att han skrev brevet i en lokal på Operan strax innan en föreställning. Numera har uttrycket "Spektakel" en negativ innebörd men det hade det inte på Randels tid. Då användes uttrycket även i affischer till Operan (Kungl. Teatern).

Ett brev från Jenny Lind till A. Randel

Kuvertets text:

*Herr Consertmästaren
A. Randel*

Stockholm

Brevtext:

Gode Randel !

Jag har handlat mycket dumt och incosequent emot (..) dig och mig sjelf, och genast skulle jag vilja stå klar att om möjligt gottgöra det som jag gjort. Det hänger nämligen så tilhopa, att man från flera håll ansatt mig för Madam (Sink-Lohs) consert och förespått mig obehag i händelse af afslag om hon skulle be mig sjunga som hon talat om afvundsjuka å mina (..) etc. etc. som Gud skall veta ej finns inom mig. Man har till slut förmått mig bejaka att sjunga, och detta ångrar jag och mest för din skuld; jag sjunger väl ej annat än en Duett med henne men det är ändå illa, all den stund jag nekat dig. Detta gör mig så innerligt ledsen så jag har ingen ro förrän jag får be dig vara så god att låta mig få sjunga på dina kommande conserter och varit dig till någon tjänst om du tillåter det. Gode Randel var ej ond på mig, tro mig ej elak och nyckfull, jag vill ej vara det. Om du ämnar dig till Upsala i Pingst med så kunde jag ju få hjälpa dig; så framt du ej för mycket stöter dig med Fru (Gretha). De förnämsta artisternas conserter vill jag dessutom hädanefter ej undandraga mig. Handla nu med mig som du har samvete till och tro att jag vill genast hjälpa dig före hvem annan som helst. Var ej ledsen på mig utan låt mig någon gång få godtgöra hvad jag mot dig brutit.

*Med sann vänskap teckna
Jenny Lind*

*(..) d. 26 nov. 1842
PS Hälsa hjert(..) Thilda*

”Thilda” i detta sammanhang bör syfta på Randels hustru Mathilda.

Några reflexioner över brevet:

Randel var vid denna tid 2:e konsertmästare i Hovkapellet. Brevet till Randel skrevs alltså 26 nov. 1842. Då hade Jenny Lind redan 10 okt 1842 gjort sin debut på Stockholmsoperan (som Norma i Bellinis opera) efter utbildningen i Paris och då förstås träffat Randel. Hon var då 22 år.

Man ska väl därav dra den slutsatsen att Randel ville engagera J. Lind. Det visar sig också att den världsberömda sångerskan kom att sjunga under Randels dirigentskap i Linköping. Det var alltså tillsammans med Andra Livgrenadjärregementets musikkår som brukade konserterna för allmänheten, framför allt i S:t Lars Kyrka där i staden. Randel var ledare där 1838-1856 vid sidan av sina övriga uppdrag t. ex. i Hovkapellet, Musikaliska Akademin, Par Bricoles sångkör m. m.

Jenny Lind var ju ledsn i brevet å Randels vägnar för att hon blivit hårt ”ansatt” med att konserterna i annat sammanhang som hon helst hade velat tacka nej till. Man får väl alltså notera att Randel fick sin önskan uppfylld till samarbete med J. Lind, om än med en viss fördröjning.

Vi konstaterar även att Randel komponerade sånger som han tillägnade J. Lind ”Den svenska näktergalen”, nämligen manskvartetten ”Helsning till Jenny Lind” (tryckt 1845 för sång och piano). Dessutom ”Tre nya romancer” tryckt 1840 som också tillägnades Jenny Lind.

Randel kom senare att ha med sig den på Kungl. Teatern högt uppburna sångerskan Wilhelmina Fundin år 1847 när han i sin privata musikverksamhet var ute och turnerade (t. ex. i Karlskrona), men det är ju en annan historia.

Här ett utdrag från Erik Lindorms bok "Ett folk på marsch" 1810-1872 som visar hur det gestaltade sig i pressen när det begav sig.

1846

Svenska Urpremiärer.

Premiären på Wermlänningarne.

— Den sedan någon tid omtalade originalpjesen Wermlänningarne, sorg-lustigt tal-, sång- och dansspel, i två afdelningar, gafs i går d. 27 Mars första gången på Kongliga Theatern för fullt hus. Det är ett stycke, som utan att egentligen bära vittne om någon öfverlägsen författaretalang för scenen, likväl har många och vackra partier, och genom den troget Wermländska kostymen intresserar såsom en genretafla, som säkert skall gifva en god recett åt Theaterkassan.

Aftonbladet.

Fyra Svenska Original på Kongl. Theatern:

I dag Måndag den 23 Februari, för första gången: *Erit XIV, Sörgespel i 5 Akter*, Swenskt Original af John Börjeson med Chör, Melodramer och marscher, komponerade af Herr Hofkapellmästaren och Riddaren J. Berwald.

Att hafva så debuteradt, som Hr Börjeson gjort, faller ej på många lott. Han är en ny stjärna på litteraturens himmel, som loftar att länge pryda sitt fäste.

Stockholms Figaro.

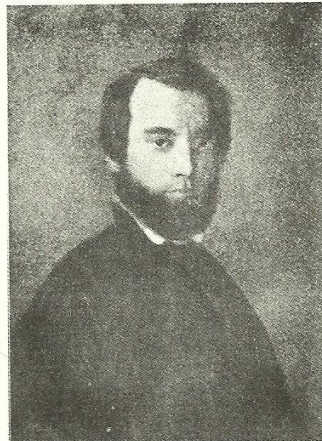
I dag Måndag den 20 April, för första gången: *Engelbrekt och hans Dalkarlar*, Historiskt Städespel i 5 Akter, af August Blanche, med kupletter, chörer, melodram och marscher, Musiken dels komp. dels arrangerad af Hr Abisfröm. Baletterne af Hr A. Selinder. Dekorationer af Hr Müller.

Vår mest framgångsrika dramatiska författare.

Hr Blanche har uppträdt såsom Sveriges mest produktiva dramatiska författare, och hans alster hafva hittills rönt en förtjent framgång, hvilken icke ensamt får tillskrifvas allmänhetens intresse för fosterländska bemödanden inom konstens område, utan äfven ganska berömliga egenskaper hos författarens sångmö. Genom denna framgång har hr B. blifvit uppmuntrad att fortsätta den dramatiska bana, på hvilken han redan skördat bifall och ära. *Stockholms Figaro.*

I dag Torsdag d. 26 Nov. till förmån för Hr Georg Dahlqvist, för första gången: *Dactesfeiden*, Historiskt Städespel i 5 Akter, Swenskt Original af G. O. Ryttén-Cavallius.

I dag Måndag d. 28 Dec. till förmån för Fru S. Hjortsberg, för första gången: *Kungs-Lena-Särden*, Sörgespel i 5 Akter, Swenskt Original af Pehr Sparre.



Fredrik August Dahlgren.
Wermlänningarnes författare.



Andreas Randel.
Wermlänningarnes kompositör.

KONGL. THEATERN.

I dag Fredag den 27 Mars 1846,

för tredje gången:

SYSTERSONEN,

Ett Skämt i 1 Akt, af Achat; öfversättning från Tyskan.

Personerne:

Fröken Cornelia von Brodelwitz	spelas af Fru Wennhom.
Louise von Helringen, hennes systerdotter	Mille Österberg.
Ryttmästar von Dorneck	Hr G. Kinnmanson.
Frans, hans Rikshekt	Hr Joh. Söderberg.
Betty, kammarjungfru	Mille Deleem.

(Scenen är å Fröken von Brodelwitz's egendom, nära Intill staden.)

Derefter gifves,

för första gången:

WERMLÄNNINGARNE,

Tal- Sång- och Dans-Spel i 2 Afdelningar och 6-Indelningar; Svenskt Original; Musiken arrangerad af A. Randel; Dansen af A. Selinder.

Personerne:

Brusepatronen	spelas af Hr Wennhom.
Wilhelm, hans son	Hr G. Kinnmanson.
Lotta, hans dotter	Mille Fundin.
Prosten	Hr Almqvist.
Sven Ersson i Hult, Nämndeman	Hr Svensson.
Lina, hans hustru	Fru Beck.
Erik, deras son	Hr Strandberg.
Ola i Gylby, förmägen bonde	Hr Pfeiffer.
Britta, hans dotter	Mille Torselov.
Jan Hansson vid Sjön, Torpare	Hr L. Kinnmanson.
Annika, hans hustru	Fru Wennhom.
Anna, deras dotter	Fru Hjortsberg.
Anders, deras dräng	Hr Joh. Söderberg.
Per, Sven Erssons dräng	Hr Jolin.
Stina, Sven Erssons piga	Mille Ström.
Reynt på Åsen, bonddrängar	Hr Petersson.
Hilrik i Backa, 	Hr Dahlgren.
Nils Jonsson, kallad Låpare-Nisse, en äldre bonde	Hr Hjortsberg.
En bejent hos Brusepatron	Hr Lemos.
Bondfolk	

Spektaklet börjas kl. half 7 och slutas omkring kl. 10 e. m.

Ramdalas berömde son avled 27 okt. 1864 i Stockholm. Han hade då det året just lämnat sina olika befattningar för, som han tänkte, kunna ägna sig åt att komponera. Enligt många bedömare hade han arbetat ut sig för hårt med de många uppdrag han tagit på sig. Jordfästningen ägde rum i Klara kyrka i Stockholm 2 nov. 1864 och Musikaliska akademien svarade för musiken. Vid tillfället spelades då sorgmarsch av **Randel** som han själv komponerat till Oscar I:s begravning 1859. Denne kung som var allmänt musikintresserad hade ekonomiskt hjälpt honom med studierna under paristiden. Randels hustru, Matilda Cecilia Laurent var född 20 feb. 1819 i Stockholm och avled 23 juli 1872. Där blev 7 barn i hemmet. Några även musicerade.

Andreas Randel är begravd på Norra Kyrkogården i Stockholm.

Söndagen 24 okt. 1999 avtäcktes en minnessten i Skrävle nära Randels barndomshem av **Randelsällskapet**. Dess ordf. Hans-Lennart Hartler svarade för invigningstalet. Efter avtäckningen, som samlat många intresserade bjöds på musik från Värmlänningarna och Randels övriga verk inne i församlingshemmet. På stenen kan man läsa:

ANDREAS RANDEL

TONSÄTTARE OCH PROFESSOR

FÖDD I STOCKEBROMÅLA 1806

DÖD I STOCKHOLM 1864

KÄND SÄRSKILT FÖR MUSIKEN

TILL FOLKLUSTSPELET

VÄRMLÄNNINGARNA

STIFTELSEN RANDELSÄLLSKAPET
RESTE STENEN 1999

Mera traditionella uppgifter om Andreas Randel kan läsas t. ex. i *Svenskt biografiskt lexikon* från 1997. Där finns även en ut-

märkt verkförteckning. Även *Svenskt biografiskt handlexikon* från 1906 samt *Svenska Män och Kvinnor* från 1946. *Sohlmans musiklexikon* har även några få uppgifter.

Om Randels studier och uppväxt under karlskronaåren finns ver-
terligt inte så mycket skrivet och det är väl mest av denna
anledning som denna lilla skrift kan ha sitt värde.

Musikaliska sällskapets handlingar som är bevarade finns nu-
mera bland Blekinge museums arkivalier ur vilka alltså en del
fakta har uppsnappats.

A. Randels kompositioner: *Orkester*: Uvertyr(E, 1839); Uvertyr(D, 1841); Jubeluvertyr(D, 1850, till kronprinsens bröllop); Sorgmarsch efter Karl XIV Johan (1844), d:o efter kung Oscar(arr. f. piano tr 1859) m.fl. marscher. *Soloviolin och orkester*: Fyra violinkonserter(d, uppf. 1831, e, A "Concertino", uppf. 1834, o D.); Variationer och polonäs på ett norskt tema (uppf. 1829); Variationer på temat Der Schweizerbub (uppf. 1834); Fantasi över motiv ur Den Stumma (uppf. 1837); Potpurri över svenska folkvisor (uppf. 1837); Fantasi över svenska folkvisor (1843, till regeringsjubileet, arr f violin o piano, 4-h piano o 2-h piano tr 1883); Minne av M:lle Taglioni (uppf. 1841); Introduktion och variationer över två svenska teman (E); Variations brillantes (D, uppf. 1853, även version f violin o piano); Introduction et tarantella (uppf. 1853). – *Orkester med soloinstrument*: Fantasie concertante (g, för flöjt, cello o ork. uppf. 1840); Variations pour le basson sur un air suisse(Ess, för fagott o blåsork. uppf. 1850); – *Stråkkvartett*: Tre kvartetter (varav en G, tr 1858). – *Soloviolin*: 10 etudes caracteristiques (tr. 1843) m. fl. etyder; Fantasie (f. 2 violiner, över tre polskor, även arr f. violin och piano); Duo concertant (f. 2 violiner, tr) – *Piano*: Polonaise (tr); Promenad-polonaise (tr); Elegie (tr 1859 t. Konung Oscars drapa). – *Violin och piano*: Fjellsång (tr 1877, även arr f piano tr 1877); Serenad. – *Kantater*: Cantat vid minnesfesten i Frimurarelogen efter Carl XIV Johan (G.G. Ingelman, 1844, även klav.utdrag); Sångarens längtan (A. Blanche, 1845, även klaverutdrag); sorgemusik i Par Bricole efter J.A. Björck (uppf. 1856) o Per Westerstrand (uppf. 1857). – *Arior och vokaliser till orkester*: Aria, med obligat violin (f. sopran?, uppf. 1831); Tema med variationer (f. sopran, uppf. 1831); Variationer över ett schweiziskt tema (f. sopran, uppf. 1840); Ny cavatina (f. tenor, uppf. 1841); Aria, med obligat violin (f. tenor, uppf. 1845). – *Manskvartett*: Aftonen (tr. i: Odinslund & Lundagård, 1848); Snabba äro livets stunder (G.H. Mellin, d:o även i andra tr. o arr., även med titeln Serenad); Helsning till Jenny Lind (tr. 1845 i arr. för sång o piano); Elden (E.J. Stagnelius); Trollhättan (O. Lindblad, 1861); flera komp. o arr. för Par Bricole. – *Sånger till piano*: Trenne sånger (tr. 1833); Skaldens hemresa (? Engdahl), Längtan och Sången (E. Tegnér); Tre romancer (tr. 1833); Ungdomen (C.A. Nicander), Näktergalen (Stagnelius), Den återkomne (B.v. Beskow); Nya sånger (tr. 1838); Sockenskräddarens visa (anon), Vaggvisa (Stagnelius), Flyttfoglarne (dens. f. bl. kör); Tre romancer (tr, 1840); Sympathien (anon), Den fattiges jul (C.D.E.), Den unge sjömannens utfärd(d:o); Tre nya romancer (tr. 1840); Musikens lof (Waldemar B-m), Det älskade minnet (L.W. Löhman), Dufvoposten (I. Dannström); Tre romancer (tr. 1840?); Trädgårdsflickan (C.W. Böttiger), Sinnebilden (anon), Det faller sig så (Böttiger); Till Ottilia! (tr. i Förgät mig ej, 1, 1856, o bl. a. i Det sjungande Sverige, d. 1, 1862); "Det är nog", andelig sång (1856); Valda visor och romanser, h. 1-2 (15 sånger, tr. 1877). *Skådespelsmusik*: Komp. (ibland i samarbete med andra tonsättare) och/eller

arr. musiknr till 24 pjäser (huvudsakligen uppf. på Kungl. Teatern) 1844-62, varav endast en med mer än åtta nr av Randel: F.A. Dahlgren, Värmlänningarna, tal-, sång o dansspel (1846, 21 nr, klaverutdr. tr. 1846, ny uppl. ca 1875, facsimil 1977, många sep. tr.).

- - - - -

Om den Randelska flickskolan.

Ett minne från 1850-talets Stockholm.

En avskrift från tidningen IDUN, utgiven fredagen 23 maj 1890.

På den tid **Randelska skolan** existerade var Kungsholmen en från det övriga Stockholm rätt isolerad stadsdel. Norr Mälarstrand var ännu en *verklig* strand med pilar och vass, där roddbåtar gungade vid små bryggor. Båtarna användes när kungsholmsfamiljerna under soliga sommarkvar dagar for ut till Essingeöarna eller ända till Fredhäll. Vår båt, det vill säga morfar Welles, låg inom Pontonierområdet, var grönmålad och så stor att den rymde hela släkten. Den hette Lewiathan och lär ha varit till stor glädje och stort besvär, det sista enär den alltid behövde ösas.

Hantverkaregatan var den mest betydande gatan förr också, vid den låg redan då "Serafimern", Karolinska institutet och Kungliga Myntet – där inom bodde "gossarna Lejdström", de blivande sångarbröderna, av vilka den äldste redan sjöng med i kyrkokören. Deras far var tjänsteman på "Myntet". Nära "Kartago backe" var Garnisonssjukhuset beläget. Inom Jaktvarvsområdet låg Pontonierkasernen, en del av Fortifikationen. Allt var inramat av stora lummiga parker – tomterna var ju billiga på den tiden – det är mitten på 1800-talet det rör sig om. Också privathusen, ofta enfamiljs- hade trädgårdar inom järnstaket utmed gatorna. Kungsholmen var alltigenom "en tjusande idyll". Befolkningen var år 1855, enligt Claës Lundins "Nya Stockholm", - troligen något större på 60- 70-talet – alltså som i en medelstor småstad. Så gott som alla kungsholmsbor kände varann åtminstone till utseendet. Ur Ulrika Eleonora församling flyttade sällan någon, så trivsamt som där var. Förorter fanns inte och stadsbebyggelsen slutade vid Kronobergsparken. Trafiken var lugn och ofarlig.

På Garvaregatan låg **Randelska skolan**. Den var inrymd i en stor bostadsvåning, där professorskan Randel och hennes två ogifta döttrar, Henriette och Hedda också hade sitt hem. Det var professor Andreas Randels, "professor vid Musikaliska Akademiens undervisningsverk", efterlämnade familj som satt upp skola och därmed nyttiggjorde sina kunskaper för en skara elever. Efter flerårig vistelse i Paris hade de särskilt stora kunskaper i franska, dessutom var fru Randel, född Laurent, av fransk släkt. Franskan användes också jämsides med svenskan som talspråk i skolan. Som det hela stod på en hög standard fick eleverna gedigna kunskaper i alla ämnen som på den tiden fanns på ett

skolschema. Kyrkoherden i församlingen, hovpredikanten E. M. Schultzberg, hade åtagit sig kristendomsundervisningen, samtidigt som han var skolans inspektor. När konfirmationsläsningen skulle ske var det inte för en främmande präst man läste, utan för sin egen avhållne ”Farbror Schultzberg”, som alla de Randelska eleverna fick kalla honom. Han var kyrkoherde på Kungsholmen i över 30 år, omtyckt av alla och han avled 1889.

Namnet Randel är väl för många rätt välkänt genom att Andreas Randel skrivit musiken till Dahlgrens ”Värmlänningarna”. Däri ingår några gamla folkvisor, men han har skrivit ouvertüren och arrangerat det hela. Detta gamla folklustspel är det som mest spelas av hans produktion. En mängd violinkompositioner, kvartettsånger med mera av stort värde håller på att falla i glömska. Sången ”Snabba äro livets stunder” kanske nutidens musikaliska frågesportmänniskor ändå känner till.

Andreas Randel var ett musikgeni, sin tids underbarn, som vid tio års ålder fick spela violin för Karl XIV Johan vid dennes besök i Karlskrona. I Stockholm levde Randels i en krets, där musik och konst idkades i de bästa former. Professorskan Randel var syster till hovintendenten Knut Almlöf och styvdotter till Nils Vilhelm Almlöf, två av de förnämligaste namnen i svensk teaterhistoria. Det hände ej så sällan att Nils Vilhelm besökte skolan – då avbröts vilket ämne man än höll på med och Sveriges då störste skådespelare gav en lektion i välläsning och deklamation. En så utomordentlig lärare har nog ingen annan flickskola kunnat uppvisa.

Tanerna Henriette och Hedda hade själva så många lektioner de kunde hinna med. ”Gamla tant” undervisade i handarbete – det var på korsstygnens och pärlbroderiernas tid och det åstadkoms mängder av kuddar, börsar och spjällband i den tidens stil. Verkliga praktsaker i all sin onyttighet. På almanackspärmar av pappersstramalj stod ”Souvenir” och på nattygsväskor av piké ”Bon soir”.

I matematik undervisade en ung man, han hade ”en mager, hungrig uppsyn” och hans klädsel tydde också på dålig ekonomi. Barn är ofta obarmhärtiga, men den här läraren såg så sorglig ut att han väckte deras medlidande. När de så upptäckte att hans galoscher nästan saknade sulor beslöts insamling till ett par nya. Sagt och gjort - de gamla kastades bort och flickorna väntade på resultatet—Tänk så glad han skulle bli! – Men det blev i stället en mörk dag i skolans historia - en fullständig krasch. Läraren – herr Z. – ropade om oförskämda skoljantor och avtågade för alltid med bibehållen värdighet och iklädd de nya galoscherna ! Och tanerna gav flickorna en skrapa – ”man gör inte så och sårar fattigdomen”. – Många år därefter lästes i alla tidningar om en milliondonation i fastigheter på Söder m.m. av en gammal originell stockholmare – samme herr Z. – ja, säkert var han ett original redan i yngre år och hade haft råd att själv köpa sina galoscher.

Någon kamratförening efter skolans slut bildades inte på den tid min mamma gick ur skolan. Klasskamraterna höll ihop ändå med brev till dem som kommit

långt bort och sammanträffanden hos dem som bodde kvar i Stockholm. Där fanns Siri Schultzberg, kyrkoherdens dotter, Hilma Sundel från komministergården, Sigrid Pettersson, vars föräldrar ägde Hornsberg, Sofie Spira som blev affärskvinna och Emelie Gustafsson, känd pianolärarinna. Mathilda Schwartz, dotter till den store Hamlet-tolkaren Edvard Schwartz, hade blivit kyrkoherdefru i Norrköping, - gift med Edvard Evers, han som först skrev dramatik i den historiska genren, skådespelen Kristian II, Gustaf Banér m.fl. men sedan blev teolog och känd psalmdiktare. Så var det Mathilda Welle som efter skolans slut blev biträdande lärarinna där och sedan under några år guvernant på Valla herrgård i Västmanland för Carl Barcklind och hans syskon. Så roligt de hade när de träffades, de forna kamraterna. – ”Kommer du ihåg det?” – ”Minns du den gången?”

”Vart tog Oscaria Fredsäll vägen” – det lilla barnet som var inackorderat hos Randels – ingen visste något – hela hennes lilla person var hölj i dunkel – ”så söt hon var”. Och minns ni ”ryska flickan”, diplomatbarnet, som gjorde en kort sejour i skolan? Efter många andra upptåg band hon valnötsskal på tassarna på gamla tants kattunge och släppte ut honom på isen. Men då var måttet rågat. Inte ens ett diplomatbarn kunde få gå kvar i skolan efter sådant.

Så blev någon allvarlig – ”Vet ni hur det är med Eugenie?” – Eugenie Valenkamph, den ljuva ”Nenni”, som hade blivit författaren Gustaf af Geijerstams maka. – Ni har väl läst ”Boken om Lillebror”? – Ja, den var sorglig – men verkligheten var än värre. – Ellen Key teg inte – henne kände man personligen – och Strindberg avslöjade sin före detta vän Geijerstam i ”Svarta Fanor”. Eugenie hade satt spår i litteraturen, hennes olyckliga öde gick till eftervärlden.

Karin Elmér

Anm: Den nämnde skådespelaren Nils Wilhelm Almlöf (1799-1875) var den som gjorde rollen som Prosten vid uruppförandet av Värmlänningarna på Kungl Operan 1846. Han var ett stort namn på sin tid. Efternamnet Almlöf antogs av fadern. - N. W. Almlöfs son Knut (1829-1899) blev även en stor skådespelare. Andreas Randel levde 1806-1864. Hans fru professorskan Mathilda, född Laurent levde 1819-1872. Hon var dotter till skådespelaren Jean Baptiste Laurent och Brita Catharina (Karin) Cederberg (Jean B. L:s andra gifte). De skilde sig dock snart).

I förbigående kan här nämnas att som Anna i uruppförandet av Värmlänningarna framträdde Fanny Amelia Hjortsberg (1817-1873)(född Westerdahl). Hon var gift med skådespelaren Carl Edvard Hjortsberg åren 1837-49. Som Erik framträdde Olof Strandberg (1816-1882). Han blev t.ex. mycket uppskattad som Tamino i Trollflöjten. Ansågs dock som stel i sitt agerande på scen.

Carl Edvard Hjortsberg (1804-1857) var den som kreerade rollen som ”Löparenisse. Han var son till den berömde skådespelaren Lars Hjortsberg.
